

Проф. др Наташа Стојановић

Правни факултет Универзитета у Нишу

Executio est finis et fructis legis.

ИМА ЛИ МЕСТА РЕФОРМИ ЗАКОНСКОГ НАСЛЕЂИВАЊА У ПРАВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ?*

Предмет пажње аутора јесу поједина решења из домена законског наслеђивања у праву Републике Србије, са посебним освртом на одговарајућа правила из законодавне праксе савремених правних система европског правног простора. Истраживање је спроведено са циљем да се пронађу аргументовани одговори на следећа питања: да ли су домаћа правила, посвећена законском наследном реду, прилагођена ономе што се најчешће догађа у стварности; да ли су решења којим се нормира интестатско наслеђивање довољно одређена и прецизна, како би се спречило различито поступање судова у истоветним спорним ситуацијама; у којој мери су домаћи прописи из домена законског наслеђивања, према садржини и циљу, блиски одговарајућим прописима у европским правним системима. За потребе рада коришћени су: правнодогматски, нормативноправни, упоредно-правни и историјскоправни метод. Аутор, са циљем прилагођавања постојећих решења из Закона о наслеђивању Републике Србије друштвеној стварности, предлаже њихове одговарајуће измене и допуне. Оне би ишле у правцу: сужења круга крвних сродника који имају наследноправну вокацију и увођења Фонда за наслеђивање; признања права супружнику, када конкурише на наслеђе са потомцима оставиоца, да захтева повећање наследног дела, услед недостатка нужних средстава за живот; признања права супружнику, као наследнику другог наследног реда, у ситуацији да заједница живота није трајала дужиње време, право плодоуживања на имовинским добрима која је оставилац стекао без надокнаде од својих крвних сродника и право својине на осталим имовинским добрима умрлог, признање права наслеђа ванбрачном партнеру, као и уважавање чињенице већ датог издржавања у креирању законског наследног реда.

Кључне речи: Законско наслеђивање; Крвни сродници; Супружник; Ванбрачни партнер; Фонд за наслеђивање.

Наташа Стојановић, natasa@prafak.ni.ac.rs.

* Рад је резултат истраживања на пројекту „Усклађивање права Србије са правом Европске уније“, који финансира Правни факултет Универзитета у Нишу, за период од 2013. до 2019. године.

1. УВОД

Пре више од две деценије, у Републици Србији почео је да се примењује Закон о наслеђивању,¹ којим је уређена установа наслеђивања као правна творевина. Са укупно тридесет чланова (чл. 8–38) нормиран је део посвећен законском наслеђивању. Он обухвата две потцелине: општа правила, којима се уређује круг могућих законских наследника и законски наследни редови, и посебна правила, која се тичу наслеђивања појединих законских наследника.

У односу на своје претходнике, савезни Закон о наслеђивању² и Закон о наслеђивању Социјалистичке Републике Србије,³ важећи Закон о наслеђивању је у делу којим се регулише законско наслеђивање обимнији и садржајно богатији законски текст. На европском правном простору, у зависности од наследноправног уређења, изражена је у већој или мањој мери различитост у погледу обима овог сегмента универзалне сукцесије *mortis causa*. Тако, има законодавстава која релативно мало простора дају одредбама из домена законског наслеђивања. Ту спадају, рецимо, руско право (чл. 1141–1151 Грађанског законика Руске Федерације),⁴ немачко право (пар. 1924–1936 Грађанског законика Немачке),⁵ чешко право (пар. 1633–1641 Грађанског законика Чешке),⁶ бугарско право (чл. 5–12 Закона о наслеђивању Бугарске),⁷ пољско право (чл. 931–934 1 Грађанског законика Пољске),⁸ румунско право (чл. 970–983 Грађанског

---

¹ Закон о наслеђивању Републике Србије – ЗНС, *Службени гласник РС*, бр. 46/1995, 101/2003 и 6/2015.

² Вид. Закон о наслеђивању Федеративне Народне Републике Југославије – СЗН, *Службени лист ФНРЈ*, бр. 20/1955; *Службени лист СФРЈ*, бр. 19/1965 и 42/1965, чл. 9–29.

³ Вид. Закон о наслеђивању Социјалистичке Републике Србије – ЗНСРС, *Службени гласник СРС*, бр. 52/1974, 1/1980, 25/1982 и 48/1988, чл. 9–24.

⁴ Грађански законик Руске Федерације – ГЗРФ (Гражданский кодекс Российской Федерации, часть первая от 30 ноября 1994 г. N 51-ФЗ, часть вторая от 26 января 1996 г. N 14-ФЗ, часть третья от 26 ноября 2001 г. N 146-ФЗ и часть четвертая от 18 декабря 2006 г. N 230-ФЗ, закључно са изменама и допунама од 29. јула 2017. године), <http://www.interlaw.ru/law/docs/10064072>, 2. новембар 2018. године.

⁵ Грађански законик Немачке – ГЗН (Bürgerliches Gesetzbuch, из 1896. године, *RGBI I S.* 195, закључно са изменама и допунама, од 12. јула 2018. године, *BGBI. I S.* 1151), <http://www.dejure.org/gesetze/BGB/html>, 15. јул 2018. године.

⁶ Грађански законик Чешке – ГЗЧ (89/2012 Sb. Act of 3 February 2012 the Civil Code), <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Civil-Code.pdf>, 16. новембра 2018. године.

⁷ Закон о наслеђивању Бугарске – ЗНБ (Закон за наследството из 1949. године, Обн. ДВ. бр. 22 од 29 Јануари 1949 г., закључно са изменама од 23. јуна 2009. године, изм. ДВ. бр. 47), www.lex.bg, 12. септембар 2018. године.

⁸ Грађански законик Пољске – ГЗП (The Civil Code of Poland iz 1964. godine, Dz. U. tłum. gb Nr 16, poz. 93, sa izmenama i dopuna od 2. aprila 2009. godine), <https://supertrans2014.files.wordpress.com/2014/06/the-civil-code.pdf>, 16. новембар 2018. године.

законика Румуније),⁹ словачко право (пар. 473–475а Грађанског законика Словачке),¹⁰ грчко право (чл. 1813–1824 Грађанског законика Грчке)¹¹ и словеначко право (чл. 10–24 Закона о наслеђивању Словеније).¹² Нешто више одредаба посвећених законском наслеђивању заступљено је, примера ради, у хрватском праву (чл. 8–25 Закона о наслеђивању Хрватске),¹³ мађарском праву (пар. 7:55–774 Грађанског законика Мађарске)¹⁴, шведском праву (поглавља 1–5 Закона о наслеђивању Шведске)¹⁵ и аустријском праву (пар. 727–755 Грађанског законика Аустрије).¹⁶ Према броју одредаба које уређују проблематику законског наслеђивања предњаче, рецимо, француско (чл. 720–767 Грађанског законика Француске)¹⁷ и белгијско право (чл. 731–773 Грађанског законика Белгије).¹⁸

Без претензија да овим радом анализирам сва решења из домена законског наслеђивања у Републици Србији, истраживање усмеравам

⁹ Грађански законик Румуније – ГЗП (*Codul Civil Român* или *Noul Cod Civil*, Monitorul Oficial, Legea, nr. 287/2009, са измена и допунама од 15. јула 2011. године, Monitorul Oficial, Legea, nr. 71/2011), <http://www.dselex.ro/coduri/cod.civ.pdf>, 2. септембар 2018. године.

¹⁰ Грађански законик Словачке – ГЗС (*Občiansky zákonník – Zákon č. 40/1964 Zb. Civil Code Law no. 40/1964*), Zmena: 180/2013 Z. z. s účinnosťou od 1. októbra 2013, <https://www.mindbank.info/item/2196>, 10. децембар 2018. године.

¹¹ Грађански законик Грчке – ГЗГ (*Civil code of the Hellenic Republic* из 1946. године, са изменама и допунама од 26. новембра 2008. године), <http://www.ministryofjustice.gr/site/kodikos/%CE%95%CF%85%CF%81%CE%B5%CF%84%CE%AE%CF%81%CE%B9%CE%BF%CE%91%CE%A3%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%9F%CE%A3%CE%9A%CE%A9%CE%94%CE%99%CE%9A%CE%91%CE%A3/tabid/225/language/el-GR/Default.aspx>, 22. октобар 2018. године.

¹² Закон о наслеђивању Словеније – ЗНСЛ (*Zakon o dedovanju, Uradni list SRS*, št. 15/1976, 23/1978. *Uradni list RS*, št. 13/1994 – ZN, 40/1994 – odl. US, 117/2000 – odl. US, 67/2001, 83/2001 – OZ, 73/2004 – ZN-C, 31/2013 – odl. US in 63/2016, <http://www.zakonodaja.com/zakon/zd>, 12. новембар 2018. године.

¹³ Закон о наслеђивању Хрватске – ЗНХ, *Narodne novine*, br. 48/2003, 163/2003, 35/2005, 127/2013 и 33/2015, <http://www.zakon.hr/z/87/Zakon-o-naslje%C4%91ivanju>, 12. новембар 2018. године.

¹⁴ Грађански законик Мађарске – ГЗМ (*Act V of 2013 on the Civil Code*), https://tdziegler.files.wordpress.com/2014/06/civil_code.pdf, 14. октобар 2018. године.

¹⁵ Закон о наслеђивању Шведске – ЗНШ (*Ärvdabalken*, SFS 1958:637, са изменама и допунама из 2017. године, SFS 2017:312, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/arvdabalk-1958637_sfs-1958-637, 18. новембар 2018. године.

¹⁶ Грађански законик Аустрије – ГЗА (*Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch*, из 1811. године, *JGS* Nr. 946/1811, закључно са изменама и допунама, од 14. августа 2018. године, *BGBI. I* Nr. 58/2018), [http://www.jusline.at/Allgemeines_Buergerliches_Gesetzbuch_\(AGBG\).html](http://www.jusline.at/Allgemeines_Buergerliches_Gesetzbuch_(AGBG).html), 16. август 2018. године.

¹⁷ Грађански законик Француске – ГЗФ (*Code civil* из 1804. године, version en vigueur au 8 août 2018), <http://www.legifrance.gouv.fr>, 8. август 2018. године.

¹⁸ Грађански законик Белгије – ГЗБ (*Code Civil Belge* из 1807. године, 1804-03-21/32 Consultation des versions antérieures à partir du 27-06-1997 et mise à jour au 27-07-2018), <http://www.droitbelge.be/codes.asp#civil>, 14. октобар 2018. године.

на три питања: да ли су домаћа правила, посвећена интестатском наслеђивању, прилагођена ономе што се најчешће догађа у друштвеној стварности; да ли су ова решења довољно прецизна и одређена како би се спречило различито поступање судова у истоветним спорним ситуацијама; у којој мери су домаћи прописи, којима је нормирано законско наслеђивање, према садржини и циљу, „блиски“ одговарајућим прописима у појединим савременим европским правним системима.

2. ЧИЊЕНИЦЕ НА КОЈИМА ЈЕ УТЕМЕЉЕНО ЗАКОНСКО НАСЛЕЂИВАЊЕ

У креирању законског наследног реда, ЗНС даје одлучујући значај крвном и грађанском сродству, као и брачној вези са оставиоцем. Додуше, у законском тексту се, осим ових чињеница, на којима је утемељено законско наслеђивање, користе и: дужина трајања заједнице живота са оставиоцем, способност за привређивање, имовинске прилике наследника, вредност, порекло и намена добара.¹⁹ Међутим, ове чињенице у односу на крвно и грађанско сродство, као и брачну везу са оставиоцем имају допунски карактер, јер не могу представљати темеље за стицање наследничког својства, већ само служе као корективи за основна правила интестатског наслеђивања, приближавајући законски наследни ред захтевима друштвене стварности.

У савременим европским правним системима чија су правила законског наслеђивања била предмет наше пажње, такође, његови стубови носачи јесу крвно и грађанско сродство, као и брачна веза са оставиоцем. Последњих деценија, међутим, до посебног изражаја долазе ванбрачна веза са оставиоцем, како хетеросексуалних, тако и истополних партнера.²⁰

Тако, партнер из регистроване истополне заједнице има право наслеђа умрлог партнера у шведском,²² аустријском,²⁴ немачком,²⁵ мађарском,²⁶ и чешком праву.²⁷ У Белгији, право наслеђа загарантовано је како хетеро-

¹⁹ Вид. ЗНС, чл. 1, ст. 3, чл. 23, ст. 3, чл. 26, ст. 1 и 2, чл. 32 и чл. 38, ст. 3.

²⁰ За разлику од других наследноправних уређења чија су решења била предмет наше пажње, у шведском праву постоји могућност да заоставштину оставиоца, после смрти супружника, могу да наследе не само његови наследници, већ и наследници претходно преминулог супружника оставиоца. Вид. ЗНС, поглавље 3, пар. 2.

²¹ Вид. Закон о регистрованом партнерству Шведске (The Law on Registered Partnership, 1994:117), <https://www.icj.org/wp-content/uploads/1994/06/Sweden-Registered-Partnership-Act-1994-eng.pdf>, 14. новембар 2018. године, поглавље 3, пар. 1.

²² У шведском праву, Законом о кохабитацији (Cohabitees Act, 2003:376) регулишу се и нерегистроване заједнице особа истог или различитог пола. Међутим, партнерима из тих заједница није признато право наслеђа. О томе детаљно вид. Government Offices of Sweden, Ministry of Justice, *Cohabitees and their joint homes*, 2017, <https://www.government.se/4ac0bb/contentassets/e95d660fd9354c139439e051fd8ed4db/cohabitees-and-their-joint-homes.pdf>, 14. децембар 2018. године.

сексуалним, тако и истополним партнерима, под условом да је њихова заједница регистрована.^{26 27} Грчко право признаје право наслеђа само хетеросексуалним ванбрачним партнерима из регистроване заједнице.²⁸ Словеначки и хрватски законодавац дају наследноправну вокацију како хетеросексуалним, тако и истополним партнерима, независно од тога да ли је та заједница регистрована, или је посредни фактичка заједница.²⁹ Француска спада међу државе које не признају право наслеђа ванбрачном партнеру. Међутим, регистрованом ванбрачном партнеру се признаје право уживања на стамбеном простору у коме су заједно живели он и оставилац.^{30 31} Друге државе, попут Руске Федерације, Румуније, Пољске,³² Бугарске и Словачке, уопште не регулишу регистроване или нерегистроване партнерске заједнице.³³

²³ Вид. ГЗА, пар. 537.

²⁴ Вид. Закон о регистрованом животном партнерству Немачке (*Gesetz über die Eingetragene Lebenspartnerschaft* (Lebenspartnerschaftsgesetz – LPartG из 2001. године, BGBl. I S. 266 са последњим изменама и допунама од 20. јула 2017. године, BGBl. I S. 2787), http://www.rechtliches.de/info_LPartG.html), 18. новембар 2018. године, пар. 10.

²⁵ Вид. ГЗЧ, пар. 3020, у вези са пар. 1635, ст. 1.

²⁶ Вид. ГЗБ, чл. 745 octies.

²⁷ Занимљиво, белгијски законодавац признаје регистрованом ванбрачном партнеру, у односу на супружника, само право плодуюживања непокретности у којој су живели са оставиоцем и на покретностима којима је та непокретност опремљена. Вид. ГЗБ, чл. 745, octies.

²⁸ Вид. Закон бр. 3719/2008 Грчке – Реформе које се односе на породицу, децу, друштво и остале одредбе (Law, no. 3719/2008, *Official Gazette 241 / A ' / 26.11.2008 – Reforms regarding the family, the child, society and other provisions*), <http://savigny.ethemis.gr/2014/04/09/translation-greek-law-37192008-registered-partnerships-official-gazette-241-26-11-2008/>, 12. септембар 2018. године, чл. 11.

²⁹ Вид.: ЗНХ, чл. 8, ст. 2; Закон о животном партнерству особа истог пола Хрватске, *Narodne novine*, бр. 92/2014, <http://www.zakon.hr/z/732/Zakon-o-%C5BEivotnom-partnerstvu-osoba-istog-spola>. Приступ остварен 12. новембра 2018. године, чл. 4, ст. 2 и чл. 55; ЗНСл, 4а; Закон о регистрацији истополне партнерске заједнице Словеније (Zakon o registraciji istospolne partnerske skupnosti, *Uradni list RS*, št. 65/2005, 55/2009 – odl. US, 18/2016 – odl. US, 33/2016 – ZPZ in 68/2016 – ZPND-A), <http://www.zakonodaja.com/zakon/zrips>, чл. 22. Такође, вид. Одлуку Уставног суда Словеније U-I-212/10-1514. 3. 2013, <http://odlocitve.us-rs.si/sl/odlocitev/US30046>, 12. новембар 2018. године.

³⁰ Вид. ГЗФ, чл. 763.

³¹ Притом, треба имати у виду да ГЗФ познаје, али не регулише, нерегистровану кохабитацију (чл. 515-8), док нормира регистровано партнерство (чл. 515-1), како између лица истог пола, тако и између лица различитог пола.

³² У пољској правној литератури има залагања за проширење круга законских наследника и на кохабитанта оставиоца, с образложењем да би то допринело појачаном осећају правичности и јачању породичних веза. Вид. М. Zalucki, “Inheritance Law in the Republic of Poland and Other Former Eastern Bloc Countries: Recodification of the Circle of Statutory Heirs“, *Electronic Journal of Comparative Law* 2/2010, <http://www.ejcl.org/142/art142-1.pdf>, 2. новембар 2018. године.

³³ Подаци преузети са интернет странице <http://www.couples.europe.eu/en>, 8. новембар 2018. године.

И поред тога што Породични закон Републике Србије³⁴ узима у заштиту ванбрачну заједницу као трајнију заједницу живота између мушкарца и жене између којих нема брачних сметњи, дајући јој иста лично-имовинска и имовинска дејства као и браку,³⁵ ЗНС не чини такво поистовећивање. Штавише, ванбрачни партнер из хетеросексуалне заједнице (исто важи и за истополног партнера) је за српског законодавца непрепознатљив у сфери законског наслеђивања, иако се право на породични живот може остварити и заснивањем ванбрачне заједнице³⁶ и поред тога што породице, утемељене на ванбрачним заједницама, представљају један од друштвено признатих модела породичног живота.

Руски законодавац темељи законски наследни ред, осим брачне везе, крвног и грађанског сродства, и на чињеници тазбинског сродства, будући да посинак, поћерка, очух или маћеха могу узајамно наслеђивати једни друге као наследници седмог законског наследног реда.³⁷ Слично решење има и пољски законодавац, јер омогућава пасторку и пасторкињи чији родитељи нису живи у време када је отворено наслеђе оставиоца да га наследе.³⁸

Осим тога, ГЗРФ увршћује у законске наследнике и лица неспособна за привређивање, која је оставилац, не мање од једне године, до своје смрти, издржавао, и која су живела са њим. Та лица могу да конкуришу за наслеђе, заједно са свим сродницима оставиоца, и добијају исти наследни део као и они. Уколико, пак, оставилац нема супружника, и сроднике из седам наследних редова, ова лица чине самостални, осми наследни ред. Руски законодавац, осим тога, додатно привилегује и сроднике другог законског наследног реда, па тако надаље, уколико су неспособни да привређују. Та лица имају право, независно од тога ком наследном реду припадају, да конкуришу за наслеђе, заједно са оним наследницима који су оставиоцу најближи. Услов је да их је оставилац издржавао најмање једну годину пре своје смрти.³⁹ ⁴⁰ На сличним позицијама су чешки и словачки законодавци, будући да лицу (независно од сродничког односа са оставиоцем) које је живело у заједничком домаћинству, најмање годину дана од отварања наслеђа, и које је о домаћинству бринуло, као и лицу

---

³⁴ Породични закон – ПЗС, *Службени гласник РС*, бр. 18/2005, 72/2011 – други закон и 6/2015.

³⁵ Вид. ПЗС, чл. 152 и чл. 191.

³⁶ Вид. М. Јањић-Комар, „Реформа породичног права – проблеми модернизације“, *Правни живот* 9/2004, 891–892.

³⁷ Вид. ГЗРФ, чл. 1145, ст. 3.

³⁸ Вид. ГЗП, чл. 934.

³⁹ Вид. ГКРФ, чл. 1148.

⁴⁰ О овој категорији законских наследника, опширније вид. Група аутора, *Комментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации, части третьей (постатейный)*, Издательский Дом „ИНФРА-М“, Москва 2007, 119–128.

које је оставилац издржавао, даје право наслеђа, сврставајући их, у зависности од тога да ли супружник и родитељи хоће и могу да наслеђују, у наследнике другог или трећег законског наследног реда.⁴¹

Ми смо већ поодавно изнели мишљење да издржавање које је оставилац давао својој пасторкињи, односно пасторку, или маћехи, односно очуху као тазбинским сродницима првог степена сродства мора бити максимално респектовано у конструкцији законског наслеђивања, нарочито ако и даље, после отварања наслеђа, постоји потреба за издржавањем, као и онда ако је одговарајући тазбински сродник оставиоцу за живота пружао издржавање. На исти начин би требало привилеговати усвојеноца из непотпуног усвојења, будући да је он тај који примарно обезбеђује материјалну егзистенцију усвојеника, а не родитељи, иако они по слову ЗНС наслеђују усвојеника, док усвојилац, само изузетно, уз испуњење многобројних услова, може добити део усвојеникове заоставштине на плодоуживање.⁴²

3. КРУГ ЗАКОНСКИХ НАСЛЕДНИКА

Актуелни ЗНС, по угледу на своје претходнике СЗН и ЗНСРС, за основу у креирању законског наслеђивања узима парентеларно-линеарни систем груписања крвних сродника. Крвни сродници су распоређени у одговарајуће законске наследне редове, аналогно ономе што је срж овог система груписања крвних сродника. У односу на своје извориште, примена права представљања није доследно спроведена почев од четвртог законског наследног реда па надаље, будући да се не могу позвати на наслеђе потомци ових даљих предака.

Дакле, наследноправни прописи који су у важности мењају решења ЗНСРС, који је прописивао ограничен број законских наследних редова – закључно са трећим законским наследним редом и ограниченом применом права представљања на децу дедова и баба, враћајући у живот правило о неограниченом броју законских наследних редова са ограниченом применом права представљања, почев од четвртог законског наследног реда, садржано у СЗН.

Анализа решења посвећених законском наслеђивању у државама европског правног простора показује различитост како у погледу начина груписања крвних сродника као основног темеља у конструкцији законског наслеђивања, тако и у погледу неограниченог или ограниченог позивања на наслеђе асцендената.

---

⁴¹ Вид. ГЗЧ, чл. 1637 и ГЗС, пар. 474 и пар. 475.

⁴² Вид. Н. Стојановић, „Осврт на поједина решења садржана у Породичном закону и Закону о наслеђивању Републике Србије“, *Зборник радова Новине у породичном законодавству* (ур. Гордана Станковић), Ниш 2006, 13–16.

Када је у питању основа на којој су базирани законски наследни редови, највише држава, попут Аустрије, Немачке, Мађарске, Грчке, Хрватске, Словеније, Шведске, Пољске, Чешке и Словачке, прихвата парентеларно-линеарни систем груписања крвних сродника. На другој страни, има држава чије је законско наслеђивање утемељено на систему блискости сродства, попут Француске, Бугарске, Белгије, Румуније, док, рецимо, Руска Федерација прихвата основне постулате система степена сродства.

Што се тиче (не)ограничености броја законских наследних редова, имамо законодавства која омогућавају позивање на наслеђе практично свих оставиоцевих предака, допуштајући на тај начин потенцијално велики број наследника. Ту спадају, рецимо, француско,⁴³ мађарско,^{44 45} бугарско,⁴⁶ белгијско,⁴⁷ румунско^{48 49} и хрватско право.⁵⁰ С друге стране, постоје легислатори који заузимају потпуно другачији курс деловања, залажући се за ограничење броја законских наследних редова, омогућавајући само дедовима и бабама, од даљих предака, да имају наследноправну вокацију. Такву ситуацију имамо, примера ради, у шведском,⁵¹ словачком,⁵² словеначком⁵³ и пољском праву.^{54 55} Негде на средини налазе се законодавства која пропагирају нешто шири круг крвних сродника као потенцијалних законских наследника, дајући то право прецима, закључно са прадедовима и прабабама. Такав је случај, рецимо у аустријском,⁵⁷ грчком,⁵⁸ чешком⁵⁹ и руском праву.⁶⁰

⁴³ Вид. ГЗФ, чл. 734.

⁴⁴ Вид. ГЗМ, пар. 7: 66.

⁴⁵ О груписању крвних сродника у парентелама у мађарском праву, вид. Н. Mollnár, “The Position of the Surviving Spouse in the Hungarian Law of Succession”, *ELTE Law Journal* 2/2014, 93–94, http://www.eltelawjournal_2014_2, 24. август 2018. године.

⁴⁶ Вид. ЗНБ, чл. 7.

⁴⁷ Вид. ГЗБ, чл. 731.

⁴⁸ Вид. ГЗР, чл. 982

⁴⁹ О основним принципима на којима је утемељено румунско законско наслеђивање, вид. С. Т. Пора, “General Principles of Inheritance Law in the Romanian Law and the Muslim Law”, *AGORA, International Journal of Juridical Science* 2/2016, 18–21, <http://univagora.ro/jour/index.php/aijjs>, 10. септембар 2018. године.

⁵⁰ Вид. ЗНХ, чл. 8, ст. 1.

⁵¹ Вид. ЗНШ, поглавље 2, пар. 4.

⁵² Вид. ГЗС, пар. 475 а.

⁵³ Вид. ЗНСл, чл. 10, ст. 1.

⁵⁴ Вид. ГЗП, чл. 934.

⁵⁵ До измена и допуна правила законског наслеђивања садржаних у Грађанском законнику Пољске, извршених 2. априла 2009. године, на наслеђе су могли бити позвани једино потомци оставиоца, његови родитељи са потомством и супружник. О томе детаљније, вид. М. Zalucki, 6–7.

Неограничено позивање на наслеђе свих оставиочевих предака има неколико предности. Овим се решењем омогућава доследна и потпуна примена начела узајамности у наслеђивању (када могу сви потомци без ограничења да наслеђују претке, то исто треба да важи и за претке у односу на потомке). Осим тога, њиме се омогућава наследно-правна вокација даљих крвних сродника који би требало да су ближи и чвршће повезанији са оставиоцем него са државом. Такође, оно спречава, у извесној мери, такозвано преливање имовине наших држављана у власништво државе у којој бораве.⁶⁰

С друге стране, опет, неограничен број законских наследних редова има и видљиве недостатке. У првом реду, позивање на наслеђе даљих предака оставиоца може представљати „мртво слово на папиру“, јер њима у наследноправној вокацији претходе наследници који су према степену сродства и интензитету сродничких односа ближи умрлом, а којих, као што је познато, није мало. Даље, могућност даљих предака да наслеђују оставиоца, и поред добре воље законодавца, биолошке законитости негирају, будући да је људски век омеђен временским границама. Ретки су случајеви на нашим просторима да неко доживи дубоку старост, деведесет и више година,⁶¹ и да је довољно виталан да брине о себи и своме наслеђу.⁶² Посебну препреку у позивању на наслеђе даљих предака оставиоца представља и то што се последњих година подигла старосна граница за ступање у брак и рађање деце. Самим тим, то спречава да неко у млађим годинама постане не само родитељ већ и даљи предак. Осим тога, право сваког завештајно способног лица да сачини завештање у корист субјеката који не морају бити потенцијални законски наследници, као и право сваког пословно способног лица да своју имовину распореди уговором о уступању и расподели имовине за живота или уговором о доживотном издржавању, у битном отежавају спровођење у живот слова Закона о неограниченом броју законских наследних редова.

---

⁵⁶ Вид. ГЗА, пар. 731.

⁵⁷ Вид. ГЗГ, чл. 1819.

⁵⁸ Вид. ГЗЧ, чл. 1639.

⁵⁹ Вид. ГЗРФ, чл. 1145, ст. 2.

⁶⁰ Вид. О. Антић, „Систем групне расподеле сродника као законских наследника“, *Анали Правног факултета у Београду* 3–4, 307–308; О. Антић, З. Балиновац, *Коментар Закона о наслеђивању*, Номос, Београд 1996, 123–124; И. Бабић, *Коментар Закона о наслеђивању*, Службени лист Србије и Црне Горе, Београд 2005, 62.

⁶¹ У том правцу вид. и: М. Курдулија, „Како приступити уређењу друштвених односа који се тичу наслеђивања“, *Анали Правног факултета у Београду* 5–6/1972, 812–813.

⁶² Стари Римљани су правилом *Thesaurum in sepulchro ponit, qui senem heredem facit, Publilius Syrus* – 624 (Наведено према: Д. Стојчевић, А. Ромац, *Dicta et regulae iuris*, Београд 1989, 519), јасно изразили свој став према таквим наследницима.

Сви побројани аргументи, али и чињеница да заоставштина оставиоца који нема ближе сроднике већ само даље претке, са којима врло вероватно, нема комуникацију, а још мање емотивну блискост, може бити много боље искоришћена, насупрот интересима појединаца, за задовољавање нараслих социјалних потреба (примера ради, за рад народних кухиња, свратишта, лечење, помоћ сиромашнима), јасно говори у прилог сужењу круга крвних сродника као могућих наследника. Пример за то је шведско право, које путем Фонда за наслеђивање омогућава испуњење постављеног циља.⁶³

4. СУПРУЖНИК КАО ЗАКОНСКИ НАСЛЕДНИК

Закон о наслеђивању који је у примени, настављајући правни континуитет успостављен СЗН и касније ЗНСРС, прописује да супружник може бити наследник првог и другог законског наследног реда, конкуришући на наслеђе са децендентима и родитељима оставиоца, као и њиховим потомством.⁶⁴

Редовно, супружнику припада део заоставштине који обухвата право својине на одређеним имовинским добрима. Од овог правила, стипулисана су одступања која омогућавају супружнику као наследнику другог законског наследног реда да по наследноправном основу стиче плодуживање на добрима која чине оставинску масу умрлог или, уместо тога, доживотну ренту. Прво одступање односи се на повећање наследног дела супружника у облику плодуживања, због недостатка нужних средстава за живот. Друго одступање заправо је последица права избора супружника да у ситуацији када постоје услови за смањење његовог наследног дела, он, уместо редукованог наследног дела у својину, определи већи део на доживотно плодуживање.⁶⁵

Анализа законских решења која се тичу наследноправне позиције супружника као законског наследника у појединим европским правним системима показује да он, по правилу, конкурише на наслеђе са потомцима и родитељима оставиоца, као и десцендентима родитеља. Такав је

⁶³ У Шведској, Фонд за наслеђивање основан је далеке 1928. године, са циљем да се заоставштина оставиоца (исто важи и за завештајна располагања, као и поклоне), уместо далеким рођацима, распореди у корист непрофитних организација и других добровољних асоцијација, ради побољшања услова живота деце, младих и лица са инвалидитетом. Фондом за наслеђивање управља Агенција за правне, финансијске и административне послове. Међутим, о додели средстава из фонда за ове намене одлучује Комисија за Фонд за наслеђивање, чији рад контролише Министарство здравља и социјалне политике. <https://www.government.se/government-agencies/swedish-inheritance-fund-arvsfundsdelegationen/>, 2. децембар 2018. године.

⁶⁴ Вид.: ЗНС, чл. 9 и чл. 12; СЗН, чл. 10 и чл. 13; ЗНСРС, чл. 10 и чл. 13.

⁶⁵ ЗНС, чл. 23 и чл. 28.

случај, рецимо у руском,⁶⁶ пољском⁶⁷ и словеначком праву.⁶⁸ Нешто већу привилегију у наслеђивању има супружник у француском,⁶⁹ аустријском,⁷⁰ мађарском⁷¹ и хрватском праву,⁷² будући да њему не конкуришу на наслеђе браћа и сестре оставиоца и њихово потомство, као и остали сродници.⁷³ ⁷⁴ Међу овим државама, опет, постоје разлике у наследноправној позицији супружника у случају да један од родитеља не може или не жели да наслеђује. Тако, у француском праву тај део заоставштине припада супружнику,⁷⁵ у мађарском праву, подједнако и супружнику и другом родитељу,⁷⁶ а у хрватском праву само прираста другом родитељу.⁷⁷

Иако у чешком и словачком праву супружнику браћа и сестре и њихово потомство не представљају конкуренцију у наслеђивању, јер су наследници трећег законског наследног реда, његово наследноправно овлашћење може да трпи ограничење, уколико се лице које је са оставиоцем живело у заједничком домаћинству најмање годину дана пре отварања наслеђа и које је водило заједничко домаћинство, као и лице које је оставилац издржавао, прихвате наслеђа. Побројана лица, начелно, имају наследноправну вокацију као наследници другог законског наследног рада, али могу бити, како је већ речено, и наследници трећег законског наследног реда.⁷⁸

У односу на ове државе европског правног простора, у Немачкој⁷⁹ супружник може конкурисати на наслеђе, осим са потомцима, родитељима, њиховим потомством, и са дедовима и бабама оставиоца, искључујући

---

⁶⁶ Вид. ГЗРФ, чл. 1142.

⁶⁷ Вид. ГЗП, чл. 931–933.

⁶⁸ Вид. ЗНСл, чл. 11 и 14.

⁶⁹ Вид. ГЗФ, чл. 757–2.

⁷⁰ Вид. ГЗА, пар. 744, ст. 1.

⁷¹ Вид. ГЗМ, пар. 7: 60 и пар. 7: 61.

⁷² Вид. ЗНХ, чл. 11, ст. 2.

⁷³ У Француској од овог правила постоји одступање, уколико браћа и сестре оставиоца или њихово потомство иницирају покретање механизма права повраћаја дела заоставштине који заправо обухвата половину имовине која улази у састав оставиоцеве заоставштине, а коју је он стекао наслеђем или поклоном од својих предака. Вид. ГЗФ, чл. 757–3.

⁷⁴ У Хрватској правној литератури ово решење се оправдава слабењем узајамних веза између чланова шире породице. Вид. Ј. Црнић, М. Дика, Б. Хрватин, О. Јелчић, Т. Јосиповић, З. Кохарић, Ј. Магко-Руждјак, *Ново наслеђеноправно уређење*, Народне новине, Загреб 2003, 7.

⁷⁵ Вид. ГЗФ, чл. 757–1.

⁷⁶ Вид. ГЗМ, пар. 7: 60.

⁷⁷ Вид. ЗНХ, чл. 11, ст. 5.

⁷⁸ Вид.: ГЗС, пар. 474 и пар. 475, као и ГЗЧ, чл. 1637.

⁷⁹ Вид. ГЗН, пар. 1931.

из наслеђа остале сроднике који би могли бити позвани на наслеђе. У Белгији,⁸⁰ Грчкој,⁸¹ Румунији⁸² и Бугарској,⁸³ супружник конкурише на наслеђе са свим прецима који могу бити позвани на наслеђе, чиме је у битном погоршана његова наследноправна позиција. Насупрот томе, шведски законодавац максимално штити супружника као законског наследника, будући да он има првенство у наслеђивању, чак и испред потомака оставиоца који имају право на тзв. секундарно наслеђе.⁸⁴ Ово једино не важи за децу оставиоца који нису истовремено потомци надживелог супружника. Њима закон гарантује право на учешће у подели оставиочеве заоставштине, у 1/2 њене вредности.⁸⁵

Супружнику као законском наследнику, по правилу, припадају оставиочева имовинска добра у својину, независно од тога са ким конкурише на наслеђе. Од овог правила постоји неколико одступања. Тако, у мађарском праву, када супружник наслеђује са потомцима оставиоца, добија на уживање породични дом, укључујући намештај и уређаје којим је он опремљен, као и један дететов део преосталог наслеђа са могућношћу његовог откупа у новцу или одређеним добрима.⁸⁶ У случају да супружник конкурише на наслеђе са родитељима оставиоца, стиче половину заоставштине потпуно и право својине на породичном дому, као и намештај и уређаје којим је опремљен.⁸⁷ Међутим, када је у питању наслеђивање старине, ту се право супружника ограничава само на уживање, будући да имовинска добра која чине старину, која је иначе оставилац стекао путем поклона или наслеђа од својих предака или побочних сродника, наслеђују управо они по утврђеном реду.⁸⁸ ⁸⁹ Такође, од овог правила одступа и белгијско право које супружнику, када наслеђује са потомцима оставиоца, омогућава једино плодуживање свих имовинских

---

⁸⁰ Вид. ГЗБ, чл. 745 bis, ст. 1.

⁸¹ Вид. ГЗГ, чл. 1820.

⁸² Вид. ГЗР, чл. 971.

⁸³ Вид. ЗНБ, чл. 9.

⁸⁴ Да би то право потомака, али и других сродника оставиоца који се могу позвати на наслеђе у пракси било оствариво, супружник као наследник оставиоца може наслеђена добра користити или их отуђити са накнадом, али не може њима располагати завештањем. Детаљније вид.: Т. Swane, “Inheritance Law in Sweden (Sverige)“, <http://www.erbrecht-berlin.eu>, 4. новембар 2018. године.

Вид. ЗНШ, поглавље 3, пар. 1 и поглавље 3, пар. 2.

⁸⁵ Исто.

⁸⁶ Вид. ГЗМ, пар. 7: 58.

⁸⁷ Вид. ГЗМ, пар. 7: 60.

⁸⁸ Вид. ГЗМ, пар. 7: 68.

⁸⁹ Детаљно о праву наслеђа супружника у савременом мађарском праву, вид.: Н. Molnár, 94–97.

добара која чине заоставштину.⁹⁰ У ситуацији да супружник конкурише на наслеђе са прецима, браћама и сестрама оставиоца или њиховим потомством, а претходно су супружници определили режим заједничке имовине, право својине над свим добрима преминулог супружника која су проистекла из те заједнице, као и право плодоуживања на осталим имовинским добрима.⁹¹ Исто тако, од правила да супружник стиче наслеђе у својину, једним делом одступа и француски законодавац, будући да супружнику омогућава да изабере, уместо целе заоставштине на плодоуживање, 1/4 њене вредности потпуно. Ово решење, међутим, нема примену када неко од потомака који у конкретном случају наслеђује није заједнички десцендент оставиоца и надживелог супружника, када он има само право на 1/4 заоставштине.⁹²

Величина наследног дела супружника условљена је врстом и близином крвног сродника који му конкурише на наслеђе. Правило је да, што су даљи сродници, то је већи његов наследни део. У погледу величине наследног дела супружника као наследника првог наследног реда, законодавства држава са европског правног простора која су била предмет наше пажње опредељују се за варијанту једнаког наследног дела са децом оставиоца или фиксно утврђеном 1/4, односно 1/3 вредности заоставштине.⁹³ У другом законском наследном реду ситуација је готово уједначена, будући да супружнику припада 1/2 заоставштине.⁹⁴ Од тога одступају: аустријски законодавац, јер супружнику даје право на 2/3 вредности заоставштине; и румунски законодавац, у ситуацији када супружник наслеђује заједно са родитељима и браћама и сестрама оставиоца или њиховим потомцима. Тада, супружнику припада 1/3 вредности заоставштине.⁹⁵ У конкуренцији на наслеђе супружника са даљим прецима оставиоца, немачки и грчки законодавац задржавају за њега исти наследни део као и када он конкурише на наслеђе са наследницима другог законског наследног реда, а у румунском праву се

---

⁹⁰ Вид. ГЗБ, чл. 745 bis, ст. 1.

⁹¹ *Ibid.*

⁹² Вид. ГЗФ, чл. 757.

⁹³ Вид.: ГЗГ, чл. 1820; ЗНБ, чл. 9, ст. 1; ГЗМ, пар. 7: 58; ГЗЧ, чл. 1635, ст. 1; ГЗП, чл. 931, ст. 1; ГЗРФ, чл. 1141, ст. 2; ГЗФ, чл. 757; ГЗН, пар. 1931, ст. 1; ГЗА, пар. 744; ЗНХ, чл. 9, ст. 2; ЗНСл, чл. 11, ст. 2 и ГЗР, чл. 972, ст. 1, тач. а.

⁹⁴ Таква је ситуација, начелно, и у немачком праву. Међутим, треба имати у виду да уколико су у току трајања брачне заједнице супружници стекли заједничку имовину, а под условом да нису уговором изменили законски имовински режим, надживели супружник нема право на издвајање свог доприноса из ње, већ му, по аутоматизму, припада повећани наследни део, за 1/4. Ова четвртина, по слову закона, прираста наследном делу супружника. Вид. НГЗ, пар. 1363, ст. 1. пар. 1371. и пар. 1931, ст. 1 и 3.

⁹⁵ Вид.: ГЗА, пар. 757, ст. 1 и ГЗР, чл. 972. ст. 1. тач. б и ц.

његов наследни део повећава на $3/4$ вредности заоставштине.⁹⁶ Једино бугарски законодавац везује величину наследног дела супружника за временски период у коме брак траје. Тако, када супружник наслеђује са прецима или браћом и сестрама оставиоца или њиховим потомством, он добија $1/2$ заоставштине, ако брак траје до десет година, односно $2/3$ заоставштине, уколико брак траје више од десет година од склапања брака. У ситуацији да супружник конкурише на наслеђе са прецима и браћама и сестрама оставиоца или њиховим потомством, он добија $1/3$ заоставштине, ако брак траје до десет година, односно $2/3$ заоставштине, уколико брак траје више од десет година.⁹⁷

Ако изузмемо мађарско право, које има посебна правила за наслеђивање старине, једино словеначко и српско право, од европских законодаваца чија су решења била предмет наше пажње, омогућавају супружнику да захтева повећање наследног дела услед недостатка потребних средстава за живот.⁹⁸ Словеначки законодавац, имајући довољно слуха за реално могуће животне ситуације, супружнику даје ово право и када он конкурише на наслеђе са потомцима оставиоца. Супружник може, процењујући околности конкретног случаја, имовинске и личне прилике осталих наследника и њихову способност за привређивање, да захтева повећање наследног дела, искључиво у својину, на терет једног, неколико или свих потомака који у конкретном случају наслеђују. Како је већ речено, српски законодавац, чини се потпуно неоправдано, не нормира такву могућност, иако под одређеним условима дозвољава повећање наследног дела деце оставиоца.⁹⁹ Стиче се утисак да се на тај начин не респектују у довољној мери потребе, године старости, здравствено стање, образовни профил, имовинске прилике и способност за привређивање не само супружника, већ и осталих потомака оставиоца, а да би требало, управо кроз могућност повећања њихових наследних делова, под условима и на начин који су прописани за супружника као наследника другог законског наследног реда.¹⁰⁰

У односу на друге државе европског правног простора чија су решења посвећена законском наслеђивању била предмет наше пажње, једино српски законодавац регулише могућност смањења наследног дела супружника као наследника другог законског наследног реда. Наиме, уколико више од половине посебне имовине оставиоца чине наслеђе-

---

⁹⁶ Вид.: ГЗН, пар. 1931. ст. 1; ГЗГ, чл. 1820 и ГЗР, чл. 972, ст. 1. тач. г.

⁹⁷ Вид. ЗНБ, чл. 9, ст. 2

⁹⁸ Вид.: ЗНСл, чл. и ЗНС, чл. 23.

⁹⁹ О повећању наследног дела деце оставиоца, вид.: Н. Стојановић, „Крвни сродници оставиоца као могући наследници првог законског наследног реда“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу* 1998–1999, 60–63.

¹⁰⁰ Вид. ЗНС, чл. 23.

на добра и ако заједница живота између оставиоца и супружника није трајала дуже време, остали наследници другог законског наследног реда имају право да захтевају, у року од једне године од отварања наслеђа оставиоца, смањење наследног дела супружника до 1/4 заоставштине.¹⁰¹ Како је већ поодавно примећено у теорији, овакво решење има за циљ да спречи склапање бракова из рачуна и омогући очување добара старине у широј породичној заједници.¹⁰²

Када се добро проанализира ова одредба српског законодавца, оно што се може уочити јесте да је она у приличној мери комплексна, непрецизна и оптерећена дозом неодређености. Из њене садржине, рецимо, не види се да ли право на смањење наследног дела супружника имају остали наследници другог наследног реда у ситуацији да више под половине посебне имовине оставиоца чине наслеђена добра од, рецимо, бившег супружника, ванбрачног партнера, пријатеља и слично, а не од крвног или грађанског сродника? Такође, нејасно је да ли право да захтевају смањење наследног дела супружника припада свим крвним сродницима који чине други законски наследни ред, иако њихова лоза није добротиним давањима утицала на састав заоставштине, у смислу наведеног решења. Осим тога, из њене садржине се не види да ли се термин „наслеђена добра“ има схватити буквално или шире, подразумевајући под тим и поклоњена добра.¹⁰³ Такође, нејасно је, ако се супружник коме се смањује наследни део, уместо умањеног дела заоставштине определи за плодуживање половине заоставштине, коме иде тај, сада нераспоређени део заоставштине, тзв. својински вишак?¹⁰⁴

Ништа мање недоумица у пракси неће изазвати ни ћутање српског законодавца у погледу тога како наследници који су захтевали смањење наследног дела супружника оставиоца деле тај део наслеђа. Поред свега наведеног, и примена израза „заједница живота која није трајала дуже време“, неће олакшати примену ове одредбе јер је реч о правном стандарду чију садржину „попуњава“ надлежни судија, процењујући окол-

¹⁰¹ Вид. ЗНС, чл. 26, ст. 1.

¹⁰² Вид.: О. Антић, З. Балиновац, 169–170; С. Сворцан, „Стицање својине и плодуживања путем наслеђа, *Правни живот* 10/1996, 102–103.

¹⁰³ Мађарски законодавац даје одређење појама „старине“, прецизирајући да ова творевина обухвата имовину коју је оставилац стекао наслеђем или поклоном од својих предака, као и имовину коју је он стекао од својих браће и сестара или њихових потомака, под условом да су они таква добра прибавили од заједничких предака са оставиоцем, путем наслеђа или поклона. Вид. ГЗМ, пар. 7: 67.

¹⁰⁴ У домаћој правној литератури, о томе постоје различита мишљења. Вид.: И. Бабић, 78; О. Антић, З. Балиновац, 183–185; С. Сворцан, *Наследна права брачног и ванбрачног партнера*, Правни факултет, Крагујевац 1999, 105–106; Д. Ђурђевић, „Смањење наследног дела супружника у другом наследном реду до једне четвртине“, *Правни живот* 10/2001, 167–170.

ности конкретног случаја.¹⁰⁵ Отуда, чини се прихватљивијим решењем, у ситуацији да заједница живота између супружника оставиоца није трајала у законом тачно одређеним временским оквирима, да се, уместо постојеће правне формуле, осмисли једноставнија правна конструкција којом би се постигао исти циљ. Могуће решење могло би бити да у таквој ситуацији надживели супружник има право на плодуживање свих добара која је оставилац стекао без надокнаде од својих крвних и грађанских сродника, а да остала оставиочева добра наслеђује у својину. Притом, ово право плодуживања могло би бити откупљено од супружника или од осталих наследника другог законског наследног реда, или, пак, на основу споразума између њих преиначено у доживотну ренту.¹⁰⁶ Супружник би стекао право својине на имовинским добрима на којима има право плодуживања тек када оставилац нема (или они не могу или неће да наследе) наследника трећег законског наследног реда.

5. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

На питање из наслова дајемо потврдан одговор, јер сматрамо да Закон о наслеђивању у целини узев, а уже и правила посвећена законском наслеђивању, имају смисла и оправдања ако се примењују у пракси и користе људима у правном промету. Отуда, одредба у овом законском тексту да се на наслеђе могу позвати и наследници четвртог, петог, као и осталих наследних редова, додуше са ограниченом применом права представљања, нема реалног покрића, првенствено због тога што има слабу примену у пракси из многобројних разлога које смо у раду предочили. Због тога, сматрамо да је ограничење броја законских наследних редова биолошки, друштвено и правно оправдано. Предлажемо формирање Фонда за наслеђивање, са истом сврхом као и у шведском праву, коме би заоставштина умрлог припала, у случају непостојања потенцијалних законских наследника, закључно са трећим законским наследним редом.

Духу начела правичности више одговара да се и наследни део супружника као наследника првог законског наследног реда може повећати под условима и на начин који су прописани за супружника као наследника другог законског наследног реда.

¹⁰⁵ За разлику од тога, рецимо, Породични закон Хрватске прецизира да се под заједницом живота која није трајала дуже време подразумева заједница у трајању од три године или краће, ако пар има заједничке деце или, пак, ако је заједница настављена склапањем брака. Вид. *Obiteljski zakon, Narodne novine*, бр. 103/2015, чл. 11, ст. 1.

¹⁰⁶ Преиначењем доживотног уживања у доживотну ренту одлуком суда, а на основу захтева неког од наследника другог законског наследног реда, повредио би се принцип неприкосновености права. О том принципу, опширно вид.: Ж. Перић, *Задружно право по Грађанском законнику Краљевине Србије*, Службени гласник, Београд 2017, 288–289.

Олакшана примена слова било ког закона, па и Закона о наслеђивању, подразумева да његова правила треба да буду јасна и прецизна, како би се избегли спорови у пракси и различито поступање судова у истоветним процесним ситуацијама. За Закон о наслеђивању важи да је он приступачан и разумљив широком кругу људи.¹⁰⁷ Ипак, од тога правила има и одступања. Стога, уместо недовољно прецизног и одређеног решења посвећеног смањењу наследног дела супружника у другом законском наследном реду, сматрамо да би се готово исти циљ који је законодавац имао у виду – очување добара старине у широј породичној заједници, могао постићи правилом, да уколико заједница живота између супружника није трајала дуже време, надживели супружник има право на плодуживање дела заоставштине који је оставилац стекао наслеђем или поклонима од својих крвних и грађанских сродника, а на преосталим наслеђеним добрима својину. Притом, право плодуживања дела заоставштине може бити или од стране супружника или од стране осталих наследника другог законског наследног реда откупљено, или да се споразумом између супружника и наследника који чине други наследни ред преиначи у доживотну ренту. Свакако, заштита шире породице мора бити доследно спроведена и када су у питању наследници трећег законског наследног реда кроз стицање добара старине.

Сумаран приказ решења посвећених законском наслеђивању у државама на европском правном простору показује да услед национале обојености, диктиране разликама у менталитету појединих народа, њиховој култури, религији, другачијим историјским приликама и захтевима свакодневнице не постоји истоветност, а да испољене сличности су заправо одраз тежње законодаваца да услед отварања наслеђа одређеног оставиоца заштити имовинске интересе њему најближих лица на основу сродства, брачне везе, ванбрачне везе, заједнице живота са оставиоцем и датог издржавања. На домаћем законодавцу је да, по угледу на европска законодавства чија су решења била предмет наше пажње, уважи чињеницу датог издржавања од стране оставиоца или издржавања које је њему пружано, као и трајнију заједницу живота између ванбрачних партнера.

---

¹⁰⁷ Н. Стојановић, „Двадесет година Закона о наслеђивању Републике Србије“, *Зборник радова Двадесет година Закона о наслеђивању Републике Србије* (ур. Наташа Стојановић и Новак Крстић), Ниш 2016, 6.

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ

Библиографске референце

1. Антић, Оливер, „Систем групне расподеле сродника као законских наследника“, *Анали Правног факултета у Београду* 3–4/1994;
2. Антић, Оливер, Балиновац, Зоран, *Коментар Закона о наслеђивању*, Номос, Београд 1996;
3. Бабић, Илија, *Коментар Закона о наслеђивању Републике Србије*, Службени лист Србије и Црне Горе, Београд 2005;
4. Government Offices of Sweden, Ministry of Justice, *Cohabites and their joint homes*, 2017, <https://www.government.se/4ac0bb/contentassets/e95d660fd9354c139439e051fd8ed4db/cohabitees-and-their-joint-homes.pdf>;
5. Група аутора, *Комментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации, части третьей (постатейный)*, Издательский Дом „ИНФРА-М“, Москва 2007;
6. Ђурђевић, Дејан, „Смањење наследног дела супружника у другом наследном реду до једне четвртине“, *Правни живот* 10/2001;
7. Zalucki, Mariusz, “Inheritance Law in the Republic of Poland and Other Former Eastern Bloc Countries: Recodification of the Circle of Statutory Heirs“, *Electronic Journal of Comparative Law* 2/2010, <http://www.ejcl.org/142/art142-1.pdf>;
8. Јањић-Комар, Марина, „Реформа породичног права – проблеми модернизације“, *Правни живот* 9/2004;
9. Курдулија, Момчило, „Како приступити уређењу друштвених односа који се тичу наслеђивања“, *Анали Правног факултета у Београду* 5–6/1972;
10. Перић, Живојин, *Задружно право по Грађанском законнику Краљевине Србије*, Службени гласник, Београд 2017;
11. Пора, Carmen Teodora, “General Principles of Inheritance Law in the Romanian Law and the Muslim Law, *AGORA, International Journal of Juridical Science* 2/2016, 15–22, <http://univagora.ro/jour/index.php/aijjs>;
12. Сворцан, Слободан, „СТИЦАЊЕ СВОЈИНЕ И ПЛОДОУЖИВАЊА ПУТЕМ НАСЛЕЂА“, *Правни живот* 10/1996;
13. Сворцан, Слободан, *Наследна права брачног и ванбрачног партнера*, Правни факултет, Крагујевац 1999;
14. Стојановић, Наташа, „Крвни сродници оставиоца као могући наследници првог законског наследног реда“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу* 1998–1999;
15. Стојановић, Наташа, „Осврт на поједина решења садржана у Породичном закону и Закону о наслеђивању Републике Србије“, *Зборник радова „Новине у породичном законодавству“* (ур. Гордана Станковић), Ниш 2006;
16. Molnar, Hella, “The Position of the Surviving Spouse in the Hungarian Law of Succession“, *ELTE Law Journal* 2/2014;

17. Стојановић, Наташа, „Двадесет година Закона о наслеђивању Републике Србије“, *Зборник радова „Двадесет година Закона о наслеђивању Републике Србије“* (ур. Наташа Стојанови и Новак Крстић), Ниш 2016;
18. Стојчевић, Драгољуб, Ромац, Анте, *Dicta et regulae iuris*, Савремена администрација, Београд 1989;
19. Swane, Torben, “Inheritance Law in Sweden (Sverige)“, <http://www.erbrecht-berlin.eu>;
20. Црнић, Јадранко, Дика, Михајло, Хрватин, Бранко, Јелчић, Олга, Јосиповић, Татјана, Кохарић, Зденка, Матко Руждјак, Јожица, *Ново насљедноправно уређење*, Народне новине, Загреб 2003.

Правни извори

1. Грађански законик Аустрије – ГЗА (Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch, из 1811. године, *JGS* Nr. 946/1811, закључно са изменама и допунама, од 14. августа 2018. године, *BGB I*.Nr.58/2018), [http://www.jusline.at/Allgemeines_Bürgerliches_Gesetzbuch_\(ABGB\).html](http://www.jusline.at/Allgemeines_Bürgerliches_Gesetzbuch_(ABGB).html);
2. Грађански законик Белгије – ГЗБ (Code Civil Belge из 1807. године, 1804-03-21/32, закључно са изменама и допунама од 27. јула 2018. године), <http://www.droitbelge.be/codes.asp#civ>;
3. Грађански законик Грчке – ГЗГ (Civil code of the Hellenic Republic из 1946. године, са изменама и допунама од 26. новембра 2008. године), <http://www.ministryofjustice.gr/site/kodikos/%CE%95%CF%85%CF%81%CE%B5%CF%84%CE%AE%CF%81%CE%B9%CE%BF/%CE%91%CE%A3%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%9F%CE%A3%CE%9A%CE%A9%CE%94%CE%99%CE%9A%CE%91%CE%A3/tabid/225/language/el-GR/Default.aspx>;
4. Грађански законик Мађарске – ГЗМ (Act V of 2013 on the Civil Code), https://tdziegler.files.wordpress.com/2014/06/civil_code.pdf;
5. Грађански законик Немачке – ГЗН (Bürgerliches Gesetzbuch, из 1896. године, *RGBI I S.* 195, закључно са изменама и допунама, од 12. јула 2018. године, *BGB I. S.* 1151), <http://www.dejure.org/gesetze/BGB/html>;
6. Грађански законик Пољске – ГЗП (The Civil Code of Poland из 1964. године, *Dz.U. tłum. gb* Nr 16, poz. 93, са изменама и допунама од 2. априла 2009. године), <https://supertrans2014.files.wordpress.com/2014/06/the-civil-code.pdf>;
7. Грађански законик Румуније – ГЗП (*Codul Civil Român* или *Noul Cod Civil*, Monitorul Oficial, Legea, nr. 287/2009, са изменама и допунама од 15. јула 2011. године, Monitorul Oficial, Legea, nr. 71/2011), <http://www.dselex.ro/coduri/cod.civ.pdf>;
8. Грађански законик Руске Федерације – ГЗРФ (Гражданский кодекс Российской Федерации, часть первая от 30 ноября 1994 г. N 51-ФЗ, часть вторая от 26 января 1996 г. N 14-ФЗ, часть третья от 26 ноября 2001 г. N 146-ФЗ и часть четвертая от 18 декабря 2006 г. N 230-ФЗ, закључно са изменама и допунама од 29. јула 2017. године), <http://www.interlaw.ru/law/docs/10064072>;

9. Грађански законик Словачке – ГЗС (*Občiansky zákonník – Zákon č. 40/1964 Zb. Civil Code Law no. 40/1964*), закључно са изменама од 1. октобра 2013. године, 180/2013, <https://www.mindbank.info/item/2196>;
10. Грађански законик Француске – ГЗФ (*Code civil iz 1804. godine, version en vigueur au 8 août 2018*), <http://www.legifrance.gouv.fr>;
11. Грађански законик Чешке – ГЗЧ (89/2012 Sb. Act of 3 February 2012 the Civil Code), <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Civil-Code.pdf>;
12. Закон бр. 3719/2008 Грчке – Репорме које се односе на породицу, децу, друштво и остале одредбе (Law, no. 3719/2008, *Official Gazette 241 / A* / 26.11.2008 – Reforms regarding the family, the child, society and other provisions), <http://savigny.ethemis.gr/2014/04/09/translation-greek-law-37192008-registered-partnerships-official-gazette-241-26-11-2008/>;
13. Закон о животном партнерству особа истог пола Хрватске, *Narodne novine*, бр. 92/2014, <http://www.zakon.hr/z/732/Zakon-o-%C5%BEivotnom-partnerstvu-osoba-istog-spola>;
14. Закон о кохабитацији Шведске (Cohabitees Act, 2003:376), <http://cefonline.net/wp-content/uploads/Sweden-IR-Legislation.pdf>;
15. Закон о наслеђивању Бугарске – ЗНБ (Закон за наследство из 1949. године, Обн. ДВ. бр.22 од 29 Јануари 1949 г., закључно са изменама од 23. јуна 2009. године, изм. ДВ. бр.47), www.lex.bg;
16. Закон о наслеђивању Словеније – ЗНСл (Закон о dedovanju, *Uradni list SRS*, št. 15/1976, 23/1978. *Uradni list RS*, št. 13/1994 – ZN, 40/1994 – odl. US, 117/2000 – odl. US, 67/2001, 83/2001 – OZ, 73/2004 – ZN-C, 31/2013 – odl. US in 63/2016, <http://www.zakonodaja.com/zakon/zd>);
17. Закон о наслеђивању Социјалистичке Републике Србије – ЗНСРС, *Службени гласник СРС*, бр. 52/1974, 1/1980, 25/1982 и 48/1988;
18. Закон о наслеђивању Србије – ЗНС, *Службени гласник РС*, бр. 46/1995, 101/2003 и 6/2015;
19. Закон о наслеђивању Федеративне Народне Републике Југославије – СЗН, *Службени лист ФНРЈ*, бр. 20/1955; *Службени лист СФРЈ*, бр. 19/1965 и 42/1965;
20. Закон о наслеђивању Хрватске – ЗНХ, *Narodne novine*, бр. 48/2003, 163/2003, 35/2005, 127/2013 и 33/2015, <http://www.zakon.hr/z/87/Zakon-o-naslje%C4%91ivanju>;
21. Закон о наслеђивању Шведске – ЗНШ (*Ärvdabalken*, SFS 1958:637, са изменама и допунама из 2017. године, SFS 2017:312, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/arvdabalk-1958637_sfs-1958-637);
22. Закон о регистрацији истополне партнерске заједнице Словеније (Закон о registraciji istospolne partnerske skupnosti, *Uradni list RS*, št. 65/2005, 55/2009 – odl. US, 18/2016 – odl. US, 33/2016 – ZPZ in 68/2016 – ZPND-A), <http://www.zakonodaja.com/zakon/zrips>;

23. Закон о регистрованом животном партнерству Немачке (*Gesetz über die Eingetragene Lebenspartnerschaft* (Lebenspartnerschaftsgesetz – LpartG из 2001. године, BGBl. I S. 266 са последњим изменама и допунама од 20. јула 2017. године, BGBl. I S. 2787), http://www.rechtliches.de/info_LPartG.html;
24. Закон XXIX о регистрованом партнерству и повезаним законима те изменама и допунама других правилника ради олакшаног доказивања суживота Мађарске (2009. évi XXIX. törvény a bejegyzett élettársi kapcsolatról, az ezzel összefüggő, valamint az élettársi viszony igazolásának megkönnyítéséhez szükséges egyes törvények módosításáról), <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?dbnum=1&docid=A0900029.TV&mahu=1>;
25. Закон о регистрованом партнерству Шведске (The Law on Registered Partnership, 1994:117), <https://www.icj.org/wp-content/uploads/1994/06/Sweden-Registered-Partnership-Act-1994-eng.pdf>;
26. Obiteljski zakon Hrvatske, *Narodne novine*, br. 103/2015, <http://www.zakon.hr/z/88/Obiteljski-zakon>;
27. Одлука Уставног суда Словеније, U-I-212/10-1514. 3. 2013, <http://odlocitve.us-rs.si/sl/odlocitev/US30046>;
28. Породични закон Србије – ПЗС, *Службени гласник РС*, бр. 18/2005, 72/2011 – други закон и 6/2015.

Full Professor Nataša Stojanović, LL.D.

Faculty of Law, University of Niš

IS THERE ANY ROOM FOR THE REFORM OF INTESTATE SUCCESSION IN SERBIAN LAW?

Summary

The author's attention is focused on certain solutions in the domain of intestate succession in Serbian law, with special reference to relevant rules from legislative praxis of contemporary legal systems within European legal space. This research has been conducted with an aim to find argued answers to the following questions: Are domestic rules, dedicated to the line of intestate succession, adapted to what happens in reality most commonly? Are the solutions that standardize intestate succession specified and precise enough to prevent different actions of courts in identical disputed situations? To what extent are domestic regulations in the domain of intestate succession close in their contents and aims to relevant regulations in European legal systems?

For the purpose of this paper, the following methods are used: legal-dogmatic, normative-legal, comparative-legal, and historical-legal methods.

Starting from a long-established Roman law regula that the application of law is the aim and the use thereof, the author in her paper proposes a reduction of the circle of blood relatives that might be invited to inherit, up to and including the third line of intestate succession, along with the full application of the right of representation and the establishment, as in Swedish law, an Inheritance Fund. The author advocates for strict adherence to the principle of fairness and recognition the spouse's right, as the heir of the first line of intestate succession, to demand the increase of the legitime due to lack of necessary funds for life. The author, instead of an imprecise and undefined provision, contained in the Serbian Law on Inheritance, on the spouse's legitime reduction, as the heir of the second line of intestate succession, suggests, by reference to Hungarian law, a solution about the spouse's right to get the testator's property, which they had acquired from their blood relatives by the way of gift or inheritance, to usufruct and to establish the right of ownership on the remaining property of the deceased. Whereby, the protection of extended family must also be implemented consistently in regard to the heirs of the third line of intestate succession. By reference to Russian, Czech, and Slovak laws, the author advocates for respecting the fact of support provided by the testator, as well as for recognizing the right to inherit to a cohabitee in creating a line of intestate succession. In the author's opinion, the differences that exist in standardizing a line of intestate succession in the states within the European legal space would not facilitate the harmonization of inheritance-law regulations, but they might help in regulating individual situations in domestic law.

Key words: *Intestate succession; Blood relatives; Spouse; Cohabitee; Inheritance Fund.*